

МАКОВЕЦЬКА І.А.

студентка 1-го курсу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, м. Дніпропетровськ

РОЗБУДОВА ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Однією з головних тенденцій процесу розвитку державності у сучасному світі є поступове сприйняття людством напрацьованих прогресивною політико-правовою думкою надбань і особливо таких загальнолюдських цінностей як демократія, право, права і свободи людини, гуманний і справедливий правопорядок. З часів проголошення Декларації про державний суверенітет ця тенденція почала знаходити свій вплив і в Україні. Ідея правової держави стала програмною вимогою всіх політичних партій і знайшла своє юридичне закріплення в Конституції України. В країні створені конституційно-правові засади функціонування правової державності та її основні механізми: закладені основи парламентаризму, реалізовано принцип поділу влади, створено Конституційний Суд, Вищу раду юстиції, Рахункову палату України.

Ідея правової держави пов'язана з утвердженням суверенності народу, підпорядкування держави суспільству.

Правова держава - це система органів та інститутів, які гарантують і охороняють нормальне функціонування громадянського суспільства. Це держава, в якій панує закон, стосовно якого в однаковому відношенні перебувають влади всіх рівнів, партії, та громадські організації, посадові особи і окремі громадяни.

Отже, поняття "правової держави" означає :

- 1) піднесення прав і свобод людини і громадянина до рівня прямого конституційного захисту;
- 2) розмежування законодавчої і виконавчої влади і утвердження принципу конституційності в державі і праві;
- 3) юридичне обмежене урядування;
- 4) судовий конституційний контроль за діями державних структур.

ЦЕ ДЕРЖАВА, В ЯКІЙ ЮРИДИЧНИМИ ЗАСОБАМИ РЕАЛЬНО ЗАБЕЗПЕЧЕНО МАКСИМАЛЬНЕ ЗДІЙСНЕННЯ, ОХОРОНА І ЗАХИСТ ОСНОВНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

В останні роки в Україні прийнято чимало законів, які регулюють суспільні відносини в різних сферах життя. У недавно прийнятій Конституції України критерієм закріплення основних прав та свобод громадян міжнародні стандарти, загальновізанні принципи й норми міжнародного права, зафіксовані, зокрема в Статуті ООН, Загальній декларації прав людини, Пакті про громадянські та політичні права, Паризькій хартії для нової Європи.

Розвиток конституційних положень щодо прав людини і громадянина здійснюється в законах України, зокрема, про власність, підприємництво, свободу совісті та релігійних організацій, про статус суддів, прокуратуру, адвокатуру та інших.

Верховенство закону, зміцнення його авторитету досягається шляхом поліпшення якості законів, удосконалення законодавчого процесу.

Крім прав і свобод людини, в законах повинні бути визначені також права нації, національностей, народу. Прикладом виконання цієї вимоги можна назвати Закон України "Про національні меншини в Україні", який прийнято з метою гарантування національним меншинам права на вільний розвиток.

Також на законодавчому рівні знайшов своє відображення загально-дозвільний принцип. У чинних законах значно розширено сфери діяльності громадянина, межі його свободи. Наприклад закон передбачає

право власника вчиняти щодо свого майна будь-які дії, що не суперечать закону, а підприємці мають право самостійно приймати рішення і здійснювати будь-яку діяльність, що не суперечить чинному законодавству.

У плані реалізації такої ознаки, як взаємна відповідальність особи та держави, слід зазначити, що вона діяла раніше лише в напрямі відповідальності громадянина перед державою. Тепер ситуація змінилася. В Україні прийнято низку законів, згідно з якими держава несе відповідальність перед громадянином у разі порушення його прав. Наприклад, Закон “ Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні ” встановлює порядок видачі компенсацій незаконно репресованим, надання їм пільг.

Уже дещо зроблено в Україні і для підвищення політичної культури населення. Так, закони України публікуються в засобах масової інформації, проводиться трансляція пленарних засідань сесії Верховної Ради, систематично виходять в ефір телерадіоканали політичної тематики, збільшено набір студентів у юридичні вузи та на юридичні та політологічні факультети.

Побудова правової держави неможлива і без чіткого розмежування повноважень між різними гілками державної влади. В Україні законодавча влада належить парламенту - Верховній Раді України. Виконавчу здійснюють Президент, Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Республіки Крим, органи державної виконавчої влади (центральні, місцеві та Республіки Крим), судову владу доручено здійснювати судовим органам - Конституційному Суду України, загальним, військовим, арбітражним судам. Верховна Рада приймає закони та здійснює контроль за їх виконанням; виконавчі органи займаються організацією проведення їх у життя; суди здійснюють правосуддя (шляхом вирішення кримінальних, цивільних, господарських та інших справ).

Важливим у плані побудови правової держави є також створення ефективного механізму охорони прав особи. На сьогодні в Україні діють Кримінально-процесуальний, Цивільний процесуальний та Арбітражний процесуальний кодекси, які передбачають процедуру звернення до суду за захистом порушених прав. Нові положення, які значно розширюють засоби захисту прав громадян, містять закони “ Про адвокатуру ”, “ Про нотаріат ”.

На підняття авторитету судових органів, забезпечення незалежності суддів і підпорядкування їх тільки закону спрямований Закон України “ Про статус суддів ”. Він встановлює порядок обиравання суддів, процедуру здійснення правосуддя та недопустимість втручання в цю діяльність, а також інші важливі положення. Високими є вимоги щодо осіб, котрі обираються на посаду судді.

На сьогодні значно розширено коло питань, з яких можна звернутися до суду. Доступність суду для кожного громадянина - це своєрідний показник того, як близько суспільство підійшло до правової держави.

Правова держава може функціонувати лише в режимі законності, тобто такого стану відповідності суспільних відносин Конституції та іншим законам держави, який утворюється в результаті виконання законів усіма суб'єктами права (учасниками суспільного життя). Забезпечити відповідність законів та інших нормативних актів Конституції України покликаний Конституційний Суд України. Вищий нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів Президентом України, Кабінетом Міністрів України, Радою Міністрів Республіки Крим, міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, органами місцевої виконавчої влади, самоврядування, політичними партіями, громадськими організаціями, посадовими особами та громадянами здійснюється органами прокуратури.

Аналіз ознак правової держави та напрямів її формування засвідчує, що, хоч у чинній Конституції Україна проголошена правовою державою, насправді це положення є дещо декларативним. Тому, незважаючи на певні здобутки в справі побудови правової держави, нам необхідно ще докласти чимало зусиль для вирішення цієї проблеми.

Водночас, попри значні зусилля із забезпечення принципів верховенства права, верховенства Конституції, законності, пріоритету прав людини і громадянина, процес формування правової держави гальмується. Більшість ознак української правової державності мають формальний характер, а побудувати правову державу лише за формальними ознаками неможливо. Без органічного поєднання легітимної влади із забезпеченою у суспільстві свободою, без ефективного функціонування влади з дотриманням її окремими гілками вимог закону і забезпечення його верховенства в діяльності держави та усіх сферах суспільного життя з відповідністю самих законів суспільній етиці правова державність залишається формальним лозунгом і недосяжною мрією [1; 207].

Проблеми, що стоять перед Україною на шляху побудови правової держави, можна попередньо узагальнити наступним чином: 1) усі сфери життєдіяльності охоплені системною кризою, особливо вражені економіка та соціальна сфера; 2) на рівні керівництва державою відсутнє цілісне уявлення про шляхи виходу із кризи, оскільки кожен уряд, пропонуючи власну програму дій, не несе відповідальності перед суспільством за її виконання; 3) продовжується протистояння між законодавчою і виконавчою гілками влади; 4) не зважаючи на наявність великої кількості політичних партій, суспільство державна влада політично не структуровані. Між політичними партіями крайніх орієнтацій точиться боротьба за владу, а непримиримість між ними виходить за рамки цивілізованості; 5) в суспільстві продовжують функціонувати політичні сили та громадські угруповання антидержавницького, антиукраїнського спрямування; 6) неповага до Конституції та законів є поки що, на жаль, загальною нормою; 7) державний апарат знизу до верху пронизаний корупцією, не зменшується загальна злочинність; 8) не здійснюється належним чином судові й адміністративні реформи; 9) дуже повільно формується органічна національна система права; 10) існують істотні проблеми зі свободою інформації, зазнає утиску опозиційна преса; 11) має місце масове порушення

прав і свобод громадян, особливо в соціально – економічній сфері; 12) Україна небезпечно набуває форми поліцейсько-фіскальної держави.[2; 84–85]. Тому можна стверджувати, що перед українським суспільством і державою постала нагальна необхідність системного та одночасного вирішення трьох надзвичайно складних і масштабних проблем. [3; 115].

Подолання цієї ситуації можна досягнути лише за умови ефективності функціонування державної влади, напруги сил усього народу, відмови від авторитарної спадщини. Коли ідея розбудови України як соціальної, правової держави стане цільовою настановою діяльності не тільки політичної та культурної еліти, але й суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Заєць А. П. Правова держава // Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – с. 172–210.
2. Кириченко С. О. Шляхи формування громадянського суспільства і правової держави. – К.: Логос, 1999. – 88 с.
3. Паламарчук В. М., Литвиненко О. В., Янішевський С. О. Трансформація демократії та пошук стратегії суспільно-політичного розвитку України: монографія. – К.: НІСД, 2003. – 120 с.